

Ministeriet for Børn og Undervisning

Endnu bedre uddannelser – for unge og voksne

Endnu bedre uddannelser – for unge og voksne

Vi har i Danmark gode ungdomsuddannelser og gode voksen- og efteruddannelser. Men de kan og skal blive endnu bedre.

Det er regeringens mål, at vores børn og unge skal blive den bedst uddannede generation i Danmarkshistorien.

Samtidig skal de voksne have gode muligheder for at opkvalificere og omskole sig, så de har de kvalifikationer, der er brug for. Det gælder især de voksne, som ikke har en kompetencegivende uddannelse.

Et højt uddannelsesniveau er en forudsætning for, at Danmark kan begå sig i den globale konkurrence og sikre gode job til den enkelte. Det kræver blandt andet et højt vidensniveau og en evne til at tænke nyt.

Styrker i ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelserne

Vores ungdomsuddannelser samt voksen- og efteruddannelser har en række styrker, som vi skal bygge videre på. De er tilgængelige for alle elever og kursister – uanset social og økonomisk baggrund. Erhvervsuddannelserne for de unge skaber grundlag for beskæftigelse – og kan være et skridt på vejen til en videregående uddannelse. De gymnasiale uddannelser giver grundlaget for videre uddannelse. Og voksen- og efteruddannelserne giver muligheder til dem, som ikke kom med på uddannelsesvognen i første omgang.

Samtidig er uddannelserne i høj grad karakteriseret ved engagerede lærere og skoleledere. Lærerne og lederne er nøglen til, at der kan gennemføres reelle forandringer på skolerne og i undervisningen.

Der er gennem de seneste år gennemført en række initiativer og brugt mange ressourcer på at forbedre ungdomsuddannelserne. Der er blandt andet lavet en stor gymnasierreform, og regeringen har med et bredt flertal i Folketinget med aftalen om *Bedre erhvervsuddannelser og styrket uddannelsesgaranti* (november 2012) taget første skridt mod

at sikre de unge en praktikuddannelse og mod øget kvalitet i erhvervsuddannelserne.

Men vi er ikke i mål endnu.

At sikre den bedst uddannede generation i Danmarkshistorien kræver blandt andet et vedvarende og konstant fokus på at øge kvaliteten på både erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser. Og den teknologiske udvikling og den globale konkurrence kræver fokus på voksen- og efteruddannelsesområdet – især for dem, der har fået mindst uddannelse.

Flere skal have en uddannelse af høj kvalitet

Regeringens målsætning er, at 95 pct. af alle unge skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse, så de kan klare sig på fremtidens arbejdsmarked. Kvaliteten af uddannelserne skal være høj, uanset hvilken ungdomsuddannelse, de unge vælger. Og alle unge skal udfordres og løftes mest muligt i forhold til deres forudsætninger og potentiale. Endelig skal flere unge gennemføre en erhvervsuddannelse – gerne som et skridt til en videregående uddannelse.

Boks 1

Uddannelser omfattet af kvalitetsløft af ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelserne

Stx	Almen studentereksamen
HF	Højere forberedelseseksamen – 2-årig og enkeltfag
Hhx	Højere handelseksamen
Htx	Højere teknisk eksamen
EUD	Erhvervsuddannelserne
EUX	Studiekompetencegivende eksamen i forbindelse med erhvervsuddannelse
SOSU	Social- og Sundhedsuddannelsen
AMU	Arbejdsmarkedsuddannelserne
Avu	Almen voksenuddannelse
FVU	Forberedende voksenuddannelse
OBU	Ordblindeundervisning for voksne

Samtidig skal særligt de voksne ufaglærte have gode muligheder for at opkvalificere og omskole sig, så de har de kvalifikationer, der er brug for på arbejdsmarkedet. Det gælder især de voksne, som ikke har en kompetencegivende uddannelse.

Regeringen vil derfor styrke kvaliteten af erhvervsuddannelserne yderligere og sikre et kvalitetsløft af de gymnasiale uddannelser og voksen- og efteruddannelsesindsatsen, til dem der har fået mindst uddannelse – blandt andet ved at anvende de eksisterende ressourcer mere hensigtsmæssigt.

Udfordringer

Det er regeringens mål, at 95 pct. af alle unge skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse. De nyeste tal viser, at 92 pct. af en ungdomsårgang forventes at få mindst en ungdomsuddannelse. Nu skal vi have de sidste med.

Vi står imidlertid over for markante udfordringer, *jf. boks 2*.

Boks 2

Udfordringer på ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelserne

- For mange falder fra
- For få unge vælger en erhvervsuddannelse
- Social baggrund har fortsat stor betydning for faglige resultater
- Mere sammensat elevgruppe stiller øgede krav til kvaliteten af undervisningen
- Mindre studieforberevende fokus
- For få voksne ufaglærte opkvalificeres til faglært niveau pga. manglende basale kompetencer

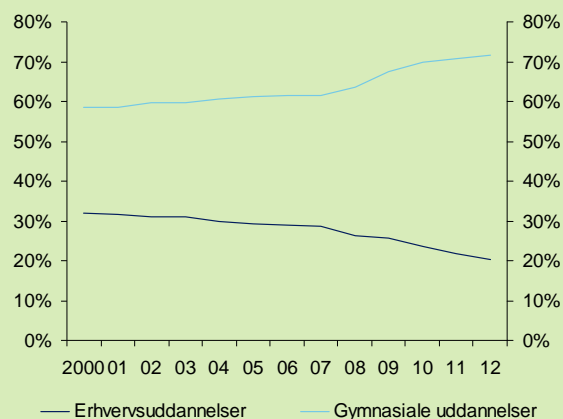
For mange falder fra

Mange unge, der begynder på en ungdomsuddannelse, trives ikke og falder fra. Frafaldet er især et problem på erhvervsuddannelserne, hvor 47 pct. af alle elever falder fra i løbet af deres uddannelse. Men også på gymnasierne er der i gennemsnit ca. 13 pct. af eleverne, som ikke fuldfører uddannelsesforløbet.

For få unge vælger en erhvervsuddannelse

For mange unge betragter ikke erhvervsuddannelserne som en tilstrækkelig attraktiv og udfordrende ungdomsuddannelse. Det er desuden en udfordring at få oprettet et tilstrækkeligt antal uddannelsesaftaler med virksomheder. Resultatet er, at et stigende antal unge søger mod de gymnasiale uddannelser, og samtidig er søgningen til erhvervsuddannelserne vigende. På 11 år er andelen af unge, der påbegynder en erhvervsuddannelse umiddelbart efter grundskolen faldet fra 32 pct. i 2001 til 20 pct. i 2012, *jf. figur 1*. Den faldende søgning til erhvervsuddannelserne er en udfordring, da vækst og øget velstand også forudsætter dygtige og veluddannede faglærte.

Figur 1
Udvikling i tilgang til ungdomsuddannelser direkte efter grundskole, 2001-2012

Anm.: Andelen af en ungdomsårgang, som søger direkte ind på en erhvervsuddannelse efter 9. eller 10. klasse, er faldet fra 32 pct. i 2001 til 20 pct. i 2012. Samtidig er andelen, som søger direkte ind på en gymnasial uddannelse, steget fra 58 pct. til 72 pct.

Kilde: Ministeriet for Børn og Undervisning.

Social baggrund har fortsat stor betydning for faglige resultater

Elevernes sociale baggrund afspejler sig i frafaldsmønstret og de faglige præstationer. Forældrenes uddannelsesmæssige baggrund har således fortsat stor betydning for unges uddannelsesadfærd. Unge, hvis forældre udelukkende har grundskolen som uddannelsesbaggrund har således størst risiko for ikke at få en uddannelse.

Mere sammensat elevgruppe stiller øgede krav til kvaliteten af undervisningen

Jo tættere vi kommer på at nå målsætningen om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have mindst en ungdomsuddannelse, jo større forskel er der på elevernes og kursisternes faglige, sociale og personlige forudsætninger. Det stiller stigende krav til lærerne og til brug af forskellige undervisningsformer i forhold til at udfordre eleverne og sikre trivsel i uddannelserne.

Mindre studieforberevende fokus

Stadig flere unge vælger en gymnasial uddannelse, men for mange benytter ikke deres eksamen til at påbegynde en videregående uddannelse. Dermed opnår de ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse, eller de vælger at starte på en ny ungdomsuddannelse – fx en erhvervsuddannelse, som de kunne have gennemført direkte efter grundskolen. Mange må desuden gennemføre gymnasiale suppleringskurser for at kunne blive optaget på en videregående uddannelse. Kravene til kvaliteten i undervisningen og til de gymnasiale uddannelser som forberedende til videre uddannelse skærpes, når flere elever med mere forskelligartet baggrund og mål med gennemførelsen af uddannelsen søger ind på uddannelserne.

For få voksne ufraglærte opkvalificeres til faglært niveau pga. manglende basale kompetencer

Der er alt for mange voksne ufraglærte beskæftigede, der ikke kan læse, skrive eller regne tilstrækkeligt. Samtidig er der for få ufraglærte, der opkvalificeres til faglært niveau med udgangspunkt i en anerkendelse af deres faktiske kompetencer. Det betyder, at de må tage et unødigt langt uddannelsesforløb for at opkvalificere sig. De grundlæggende kvalifikationer blandt voksne ufraglærte skal forbedres, så de bliver i stand til at efterkomme de skiftende behov på arbejdsmarkedet og få de grundlæggende almene og erhvervsrettede kompetencer, der muliggør, at de kan tage en kompetencegivende uddannelse.

Samlet set er der brug for et markant kvalitetsløft af ungdomsuddannelserne og voksen- og efteruddannelsesindsatsen, hvis Danmark også i fremtiden skal klare sig i den globale konkurrence.

Kvalitetsløft

Regeringen vil give uddannelserne et kvalitetsløft. Målet er at sikre, at alle unge og voksne får de centrale faglige kompetencer, der er nødvendige på arbejdsmarkedet og i de videregående uddannelser, og at alle får udfoldet deres potentiale i endnu højere grad.

Regeringens vision om kvalitetsløft for erhvervsuddannelser, gymnasiale uddannelser samt voksen- og efteruddannelserne bygger på tre mål, *jf. boks 3*.

Boks 3

Tre klare mål for udvikling af ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelserne

- Alle elever og kursister skal blive så dygtige, de kan
- Uddannelserne skal mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater
- Elever og kursisters trivsel skal styrkes

Regeringen vil følge opfyldelsen af de tre mål tæt.

Alle elever og kursister skal blive så dygtige, de kan

Hver enkelt elev og kursist skal udfordres og løftes mest muligt i forhold til sine forudsætninger og sit potentiale. Det gælder både de gode elever, de fagligt svage og de særligt dygtige elever. Og klassefællesskabet skal give en god social ramme for læringsaktiviteterne. Et højt fagligt niveau på alle uddannelser kan gøre, alle uddannelser attraktive for de unge, og sikre at flere opnår kompetencer, der fører til relevant beskæftigelse eller videre uddannelse.

En god lærer og et velfungerende lærerteam skal være i stand til at differentiere undervisningen, dvs. at den enkelte

elev eller elevgruppe undervises efter sit faglige niveau. Når eleverne møder op på uddannelserne, skal de møde fagligt engagerede lærere, der kan hjælpe hver enkelt elev med at blive dygtigere, uanset hvilket niveau, eleven er på. Det kan i nogle tilfælde bedre lade sig gøre ved, at to eller flere lærere underviser elever, som fx er inddelt i grupper omkring løsningen af en problemorienteret opgave.

Uddannelserne skal mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater

Mere tid mellem lærere og elever er helt nødvendigt for at skabe et godt læringsmiljø, hvor læreren bedre kan komme i dialog med den enkelte elev og give passende instruktion og forklaringer samt feedback, der tilgodeser elevernes forskellige faglige niveau samt sociale og personlige forudsætninger. Det kan styrke fastholdelse og gennemførelse i uddannelserne, ligesom det kan mindske effekten af social baggrund.

Lærernes undervisning og tid med elever og kursister skal opprioriteres. Det kan ske i form af både flere undervisningstimer og et fornyet syn på undervisningsformer og læringsaktiviteter. Det kan også ske gennem en ny tilrettelæggelse af det skriftlige arbejde på skolerne.

Elever og kursisters trivsel skal øges

Gode uddannelser er lig med uddannelser, hvor elever og kursister trives. Trivsel handler blandt andet om, at eleverne mødes med faglige udfordringer, der passer til netop deres niveau. Samtidig skal eleverne opleve, at deres kompetencer styrkes i et spændende og udfordrende uddannelsesmiljø. Hvis vi kan øge trivslen i uddannelserne, kan det bidrage til, at alle uddannelser er attraktive, og at flere vælger og gennemfører den rette uddannelse.

Eksempler på initiativer, der kan bidrage til at understøtte regeringens mål for ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelse for dem, der har fået mindst uddannelse, fremgår af *boks 3*.

Boks 4

Idé-katalog: Mulige initiativer på ungdomsuddannelserne samt voksen- og efteruddannelserne

- Flere og bedre undervisningstimer
- Lærere og elever og voksne kursister skal have mere tid sammen til undervisning og læring
- Mere differentieret, målrettet og elevtilpasset undervisning
- Mere lektiehjælp og skriftligt arbejde med tilstedeværelse af en lærer
- Styrket og professionel strategisk skoleledelse
- Styrket og målrettet kompetenceudvikling af ledere og lærere

Vejen til et samlet kvalitetsløft – en fælles opgave

Regeringen vil i 2013 fremlægge udspil til kvalitetsløft på erhvervsuddannelserne, de gymnasiale uddannelser samt voksen- og efteruddannelsesindsatsen for dem, der har fået et mindst uddannelse.

Et samlet kvalitetsløft forudsætter, at alle bidrager og inddrages: Elever og kursister, lærere, skoleledere og rektorer, bestyrelser, arbejdsmarkedets parter og Folketinget. Alle skal tage ejerskab, så vi i fællesskab kan skabe den bedst uddannede generation i Danmarkshistorien.

Regeringen vil invitere de relevante partier til forhandlinger om vores udspil. Og vi vil videreføre det gode og konstruktive samarbejde, der er på erhvervsuddannelsesområdet med arbejdsmarkedets parter, ligesom dialogen med de centrale aktører på det gymnasiale område vil danne grundlag for det endelige udspil.

Samlet udspil om erhvervsuddannelserne

På baggrund af blandt andet anbefalingerne fra fase II i Erhvervsuddannelsesudvalget, hvor arbejdsmarkedets parter deltager, vil regeringen i midten af 2013 komme med et samlet udspil til et løft af erhvervsuddannelserne. Udspillet skal drøftes med partierne bag *Aftale om bedre erhvervsuddannelser og styrket uddannelsesgaranti*, som regeringen indgik i november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti.

Sigtet er at gennemføre forbedringerne med virkning fra skoleåret 2014/2015.

Målrettet kvalitetsløft i voksen- og efteruddannelse til de, der har fået mindst uddannelse

Regeringen vil fremlægge initiativer, der skal understøtte, at flere ufaglærte tilegner sig de grundlæggende læse-, skrive- og regnefærdigheder, så de bliver bedre i stand til efterfølgende at opkvalificere sig til faglært niveau. Samtidig skal der ske en større anerkendelse af realkompetencer og sikres attraktive uddannelses tilbud til voksne i voksen- og efteruddannelsessystemet, som skal understøtte, at flere ufaglærte voksne med erfaring på arbejdsmarkedet får en hurtig vej til en erhvervsuddannelse, hvilket blandt andet skal ske med baggrund i Erhvervsuddannelsesudvalgets anbefalinger.

Forslagene skal ses i sammenhæng med det samlede udspil om erhvervsuddannelserne og drøftes med partierne bag *Aftale om bedre erhvervsuddannelser og styrket uddannelsesgaranti*, som regeringen indgik i november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti.

Udspil til udvikling af de gymnasiale uddannelser

Regeringen har nedsat et ministerudvalg for ungdomsuddannelser. Regeringen vil – blandt andet på baggrund af pejlemærker fra ministerudvalget for ungdomsuddannelser – komme med et samlet udspil om styrket kvalitet i de gymnasiale uddannelser. Gymnasieforligskredsen (regeringen samt Venstre, Det Konservative Folkeparti og Dansk Folkeparti) inviteres til drøftelser om udspillet.

Udspillet fuldender regeringens serviceeftersyn af de gymnasiale uddannelser og skal blandt andet øge undervisningens kvalitet, styrke den studieforberevende faglighed, mindske brugen af gymnasiale suppleringskurser samt begrænse frafaldet og effekten af elevernes sociale baggrund.

Sigtet er at gennemføre forbedringerne med virkning fra skoleåret 2014/2015.

Mere tid til undervisning og læring

En forbedring af kvaliteten på alle de tre områder – erhvervsuddannelser, voksen- og efteruddannelse og de gymnasiale uddannelser – forudsætter, at lærerne og elever og voksne kursister skal have mere tid sammen til undervisning og læring.

Forskningen viser, at læreren er en afgørende faktor for elevernes faglige resultater. Lærere og ledere er således fundamentet i gode uddannelser og sikringen af elevers og kursisters trivsel.

Lærerne i det almene gymnasium underviser i gennemsnit kun ca. 9 timer om ugen. På erhvervs gymnasierne underviser lærerne i gennemsnit ca. 11 timer om ugen, på erhvervsuddannelserne ca. 14 timer, og på de almene voksenuddannelser (AVU) ca. 11 timer om ugen i de 40 uger et skoleår typisk varer¹.

Lærerne skal ikke arbejde mere, men de skal tilbringe mere tid sammen med eleverne. Samtidig skal skoleledelserne have et større ansvar for og mere fleksibilitet i tilrettelæggelsen af undervisningen og prioriteringen af lærernes arbejdstid.

¹ Opgørelsen af antal undervisningstimer er i klokketimer og omfatter den ordinære undervisning. Alle tallene er opgjort ud fra den antagelse, at lærerne underviser 40 uger årligt (svarende til et typisk skoleår). Det svarer til en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på 42 timer. Kilde: Egne beregninger på baggrund af Pluss Leadership og Ministeriet for Børn og Undervisning, "Kortlægning af arbejdstid for lærere på forskellige uddannelsesområder", 2010 og, "Analyse af lærernes arbejdstid på det almene gymnasium og hf", 2012.

Boks 5

Rigsrevisionens beretning til Statsrevisorerne om gymnasielærernes arbejdstid

Rigsrevisionen konkluderede i sin beretning til Statsrevisorerne om gymnasielærernes arbejdstid (11/2011, april 2012), at hverken de almene gymnasier eller erhvervsgymnasierne bruger lærerressourcerne tilstrækkelig effektivt. Det skyldes, at lærerne får tildelt den samme tid til arbejdsopgaverne uanset fagenes indhold, lærernes forudsætninger for at løse disse opgaver eller om lærerne underviser flere hold sideløbende.

Forberedelse er den arbejdsopgave, som lærerne bruger mest tid på. Reglerne i lærernes overenskomst og gymnasiets lokale aftale giver lærerne ret til et fastlagt antal minutter pr. undervisningstime. Der ligger ikke nogen pædagogiske begrundelser til grund for omfanget af forberedelsestiden, ligesom tiden ikke er begrundet i forhold til undervisningens mål og indhold. Konsekvensen er, at alle lærere får lige meget tid til at forberede undervisningen uanset fx fag, lærernes erfaring, og om lærerne underviser flere hold i samme fag på samme niveau. Det samme gør sig gældende for den tid, lærerne får til at rette elevernes skriftlige opgaver og til at forberede og afhold eksamen.

Kilde: Rigsrevisionen, "Beretning om effektiv udnyttelse af gymnasielærernes arbejdstid", 2011.

Ved overenskomstforhandlingerne i 2013 har finansministeren derfor som arbejdsgiver på de statslige uddannelsesområder stillet krav om, at der sker en normalisering af lærernes særlige arbejdstidsregler, så lærerne får arbejdstidsregler, der svarer til dem, andre medarbejdere på arbejdsmarkedet har. Regler, som sætter ydre rammer for arbejdstiden og ikke binder selve anvendelsen af arbejdstiden.

Kompetenceløft til lærere og ledere

Et kvalitetsløft på de tre uddannelsesområder forudsætter også, at den enkelte lærer skal være rustet og have støtte til at udvikle undervisningen og håndtere udfordringerne.

Et kvalitetsløft kræver blandt andet målrettet og strategisk skoleledelse, ligesom det kræver, at lærere og ledere har de bedste forudsætninger for at undervise og for at lede. Der anvendes i dag betydelige ressourcer på efteruddannelse, men regeringen ønsker at opprioritere denne opkvalificeringsindsats.

Et markant kvalitetsløft og en ændret anvendelse af arbejdstiden stiller samtidigt store krav til den enkelte skoleledelse i forhold til at gennemføre forandringer lokalt på institutionerne. Også de nye undervisnings- og læringsformer vil stille krav til lærernes kompetencer.

Kvalitetsløftet skal derfor understøttes af et målrettet kompetenceløft. Lærerne og lederne skal være fagligt og pædagogisk kvalificerede og opdaterede.

Det vil indgå i de videre overvejelser, hvordan vi kan understøtte, at lederne bliver endnu bedre til at lede, og lærerne endnu bedre til at undervise.